

Це в значній мірі і зумовлює те, що наші споживачі надають перевагу іноземним товарам, зокрема, це стосується і продуктів харчування. Подолати наявну технологічну розбалансованість промисловості можна лише інноваційним шляхом за рахунок впровадження у виробництво і виробничі процеси прогресивної техніки, ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій, вдосконалення методів управління виробництвом і виробничими процесами та його інвестиційного забезпечення.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Промисловість України у 2007-2010 роках. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2011. – 307 с.
3. Промисловість Львівщини. Статистичний збірник, Львів: ГУС у Лівів. обл., 2011. – 187с.
4. Промисловість Закарпатської області за 2010 рік. Статистичний збірник, Ужгород: ГУС у Закарпат. обл., 2011. – 85 с.
5. Промисловість Буковини у 2005-2010 роках. Статистичний збірник, Чернівці ГУС у Чернів. обл., 2011. – 184 с.
6. Промисловість Івано-Франківської області за 2010 рік. Статистичний збірник, Івано-Франківськ: ГУС у Ів.-Фр. обл., 2011. – 134 с.
7. Горбан І.П. Стратегічні управлінські рішення у формуванні амортизаційної політики / І.П. Горбан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Economics/7_96432.doc.htm.
8. Федулова Л.І. Тенденції та перспективи розвитку промисловості України / Л.І. Федулова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/eprom/2008_43/st_43_08.pdf

УДК 332:621.311.1

Габрель М.С.,
к.е.н., наук. співробітник відділу регіональної
економічної політики
Інститут регіональних досліджень НАН України

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У ПРОМИСЛОВІСТІ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Скорочення використання природного газу – одна з найактуальніших завдань для промисловості регіонів. Головними причинами такої уваги є очікуване вичерпання запасів органічних видів палива, різке зростання їх ціни, недосконалість та низька ефективність технологій їхнього використання, шкідливий вплив на довкілля, наслідки якого все більше і більше турбують світову спільноту. Але, незважаючи на декларативні заяви щодо усвідомлення цієї потреби з боку різних гілок влади та низку нормативно-законодавчих актів, які стосуються розвитку нетрадиційних відновлюваних джерел енергії – реальних кроків щодо впровадження зроблено достатньо мало. Частка нетрадиційних відновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі України становить лише 7,2% (6,4% – позабалансові джерела енергії; 0,8% – відновлювані джерела) [3]. Тому вирішення проблем розвитку альтернативних джерел енергії та впровадження енергозберігаючих технологій в промисловості дозволить зменшити залежність від імпортованих енергоносіїв та підвищити енергетичну безпеку країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв'язання проблем розвитку та використання альтернативної енергії у різних галузях промисловості здійснили такі вчені, зокрема: В.Г. Андрійчук, О.М. Адаменко, А.О. Бабич, В.І. Бойко, В.В. Височанський, П.І. Гайдуцький, В.П. Галушко, М.Я. Дем'яненко, Д.В. Зеркалов, І.Г. Кириленко, Г.М. Калетнік, М.О. Корчемний, В.С. Лютко, М.І. Михайлів, П.Т. Саблук, Б.Я. Панасюк, В.П. Ситник та багато інших.

Проте, незважаючи на значну кількість публікацій з цієї проблематики, гострота дискусійних питань з проблем не зменшується, а необхідність продовження пошуку альтернативних джерел енергії

залишається, зокрема, дослідження шляхів підвищення енергоефективності промисловості регіону на основі продуктивного та раціонального використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергозбереження, що у кінцевому підсумку може частково вирішити проблему енергетичної незалежності України в цілому.

Постановка завдання. Метою даної статті є комплексне дослідження енергетичного потенціалу нетрадиційних та відновлюваних джерел енергозбереження в розрізі областей Карпатського регіону. Це в свою чергу, дозволить здійснити оцінку його сучасного стану та виділити особливості розвитку та специфіку використання у промисловості регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи енергетичний потенціал нетрадиційних та відновлюваних джерел енергозбереження, перш за все, треба розібратись, які джерела енергії включають до альтернативної енергетики. Отже, як правило, до нетрадиційних відновлюваних джерел енергії відносять гідроелектростанції (великі, середні та малі), геотермальну, сонячну, фотоелектричну та теплову енергію, енергії припливів, хвиль океану, вітру, тверду біомасу, гази з біомаси, рідкі біопалива та відновлювані муніципальні відходи, а також теплову енергію, що створюється завдяки тепловим насосам, торфу, шахтному метану та вторинним джерел енергії (скидне тепло, промислові відходи, тиск доменного газу та природного газу під час його транспортування) [7].

Варто зазначити, що достатньо інтенсивно використовується та розвивається енергія біомаси для цілей промисловості закордоном. Біомаса є недорогим та легкодоступним місцевим паливом, яке можна ефективно залучити до виробництва теплової та електричної енергії. Енергія біомаси складає 60% відновлювальних джерел енергії. Згідно статистичних даних, загальні річні обсяги відходів біомаси в Україні на сьогодні оцінюються у 120 млн. т, що еквівалентно 23 млн. т у.п. [5]. Таким чином, енергетичний потенціал біомаси Карпатського регіону нами буде представлено такими складовими як енергетичний потенціал тваринницької сільськогосподарської і рослинної сільськогосподарської біомаси та енергетичний потенціал відходів лісу. Здійснена оцінка потенціалу біомаси Карпатського регіону представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Енергетичний потенціал біомаси Карпатського регіону

Область	Потенціал сільського господарства		Потенціал гною		Потенціал деревини		Загальний потенціал біомаси	
	Мтне*	%	Мтне	%	Мтне	%	Мтне	%
Закарпатська	0,0520	0,92	0,0185	2,76	0,0904	9,37	0,1609	2,21
Івано-Франківська	0,0089	0,16	0,0224	3,35	0,0447	4,63	0,0760	1,04
Львівська	0,0216	0,38	0,0391	5,85	0,0621	6,44	0,1228	1,68
Чернівецька	0,0338	0,60	0,0144	2,16	0,0534	5,53	0,1017	1,40
Карпатський регіон	0,1163	2,05	0,0944	14,1	0,2506	26,00	0,4614	6,33
Україна	5,6523	100	0,6687	100	0,9648	100	7,2858	100

*мільйонів тонн нафтового еквіваленту

Джерело: Складено автором на основі [10]

Аналізуючи дані табл. 1, необхідно відзначити, що найбільший енергетичний потенціал біомаси мають Закарпатська та Львівська області. Безперечно є значним і потенціал відходів деревини у вищезазначених областях. Щодо потенціалу сільського господарства (солома, стебла кукурудзи, соняшникове лушпиння і стебла), то дану нішу займає Закарпатська та Чернівецька області, що пояснюється інтенсивною сільськогосподарською діяльністю областей. Стосовно потенціалу біогазу з гною по областях, то тут лідирує Львівська та Івано-Франківська області. Хоча варто вказати, що сільськогосподарські відходи вважаються менш привабливим видом палива у порівнянні з деревиною. Оскільки, зазвичай, вони мають: меншу щільність енергії на одиницю маси; меншу об'ємну щільність, що означає більш високі витрати на транспортування; меншу придатність до зберігання, тобто більшу схильність до втрати своїх корисних властивостей; вищу зольність, тобто більшу здатність шлакоутворення і засмічення котлів через зазвичай високий вміст сполук лужних металів в золі.

Значний енергетичний та агрохімічний потенціал мають також ресурси торфу. На даний час ресурси торфу можуть бути джерелом сировини для галузей національного господарства та промисловості. Торф використовують як паливо для ТЕС, як комунально-побутове паливо (у вигляді брикетів, кускового торфу), як органічне добриво для с/г тощо. Загальний енергетичний потенціал промислових запасів торфу в Україні становить 836,5 млн. т у.п., а енергетичний потенціал балансових родовищ близько 362 млн. т у.п. Енергетичний потенціал торфу у Карпатському регіоні представлений у табл. 2.

Таблиця 2

Енергетичний потенціал торфу у Карпатському регіоні

Області	Потенціал торфу, млн МВт. год/рік	
	Загальний енергетичний потенціал	Доцільно-економічний потенціал
Львівська	690,6	244,1
Закарпатська	0,2	---
Івано-Франківська	45,2	17,9
Чернівецька	---	---
Карпатський регіон	736	262
Україна	6801,0	2941

Джерело: Складено автором на основі [2]

Як бачимо із таблиці 2, найбільші запаси торфу зосереджено у Львівській області, незначну частку займає Івано-Франківська область. А от у Закарпатській та Чернівецькій області запаси даного енергетичного ресурсу практично відсутні. Дана нерівномірність територіального розподілу торфових ресурсів областей Карпатського регіону обумовлена неоднорідністю кліматичних, геологічних та інших чинників, що визначають процеси торфоутворення і торфонагромадження. Варто зазначити, що можливе комплексне використання торфу у Львівській області, тобто використання торфу одного родовища одночасно як для потреб сільського господарства, так і промисловості, це все обумовлюється наявністю великої різноманітності його видів навіть в межах одного родовища. Так, у Львівській області налічують 14 родовищ торфу, які використовували для добування торфу. Хоча на сьогодні видобування торфу практично припинене через його нерентабельність, адже рівень зносу основних технологічного устаткування та транспортних засобів становить 80-90%. В результаті переважна більшість таких родовищ не можуть витримувати конкуренцію в умовах ринкової економіки. Хоча при налагодженні технологічного циклу (збагачення) можливе використання енергетичного потенціалу торфу, оскільки даний вид енергоресурсу може бути конкурентоспроможним джерелом енергії. Змінити ситуацію можна шляхом проведення відповідної та виваженої податкової політики. Адже великим тягарем на сьогодні є земельний податок, який гальмує ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств галузі і є однією з причин їх збитковості. Не менш важливим для оптимізації функціонування діючих підприємств є полегшення умов відведення під промисловий видобуток додаткових торф'яних земель для збільшення їх сировинної бази, а також відновлення закупок торфу для добрива сільськогосподарськими споживачам. Скасування державного фінансування робіт із застосуванням торфу в сільському господарстві призвело до вибуття виробничих потужностей та різкого падіння виробництва підприємств із добування торфу, а в останні роки – майже до повного згортання заготівлі торфу тощо.

Водночас слід зауважити, що існують і недоліки у виготовленні кінцевого паливного ресурсу на основі торфу, зокрема, сезонність виробництва торфопідприємств, тобто є залежність результатів їх фінансово-господарської діяльності від погодних умов сезону. Екологічною проблемою торфових родовищ є також самозаймання в посушливі періоди. Варто зазначити, що освоєння даного виду енергетичного ресурсу носить достатньо затратний характер, що відображається відповідно на термінах окупності інвестицій, адже навіть кращі родовища окупляться упродовж лише 5-8 років.

Разом з тим, використанню торфу як енергетичної сировини притаманні і переваги, а саме: гранично низький вміст сірки, що складає 0,15% у торфі, у той час як у вугіллі – 2,0-4,0%; у 2-3 рази менша питома вартість одиниці маси палива, що приведена до теплотворної спроможності, тобто дві тонни торф'яних брикетів дає майже стільки ж теплоти, як тисяча кубічних метрів природного газу. Це при тому, що вартість двох тонн брикету на сьогоднішній день у декілька разів менша, ніж тисяча кубічних метрів природного газу.

Достатньо перспективним енергоресурсом для використання в цілях промисловості є виробництво електроенергії завдяки сонячній енергії. Зокрема, кількість сонячної енергії, яка потрапляє на територію Карпатського регіону оцінюється у 67 МВт год. на 1 м² на рік (табл. 3).

Як бачимо, найбільшим потенціалом сонячної енергії наділена Львівська область. Слід відзначити, що наразі вже реалізовано декілька проектів у Львівській області, але заплановано ще потужніший – це Самбірська сонячна електростанція (СЕС) потужністю 10,0 МВт. Зараз триває робота з іспанською фірмою над вибором основного обладнання, заводу-виробника, схеми приєднання СЕС до електричних мереж. Доцільно сказати, що основними перевагами сонячної енергетики є загальнодоступність і невичерпність джерела енергії та теоретично повна безпека для навколишнього середовища. Проте, існують і негативи, зокрема, для сонячної енергетики потрібне використання великих площ землі під електростанцією, тобто фотоелектричні елементи на великих сонячних електростанціях встановлюються на висоті 1,8-2,5 метра, що дозволяє використовувати землі під електростанцією лише для сільськогосподарських потреб,

наприклад, для випасу худоби. Варто вказати, що потік сонячної енергії на поверхні Землі сильно залежить від широти і клімату, тобто у різних місцевостях середня кількість сонячних днів у році може дуже сильно відрізнятись, що віддзеркалюється відповідно в залежності потужності сонячної електростанції від часу доби і погодних умов. Також на сьогодні достатньо високою є вартість сонячних фотоелементів, незважаючи, що з 1990-2011 рр. ціни на фотоелементи знижувалися в середньому до 4% на рік. Слід зазначити, що не дивлячись на екологічну чистоту отримуваної енергії, самі фотоелементи містять отруйні речовини, тобто, свинець, кадмій, галій, миш'як, а також їх виробництво споживає масу інших небезпечних речовин [1].

Таблиця 3
Сумарний річний потенціал сонячної енергії на території Карпатського регіону

Області	Потенціал сонячної енергії МВт год/рік		
	Загальний потенціал (10^9)	Технічний потенціал (10^7)	Доцільно-економічний потенціал (10^5)
Львівська	25,5	12,2	1,9
Закарпатська	15,5	7,5	1,2
Івано-Франківська	16,4	7,9	1,2
Чернівецька	9,6	4,6	0,7
Карпатський регіон	67	32,2	5
Україна	718,4	345,1	53,8

Джерело: Складено автором на основі [2]

Не менш значущим є потенціал річок у Карпатському регіоні, який оцінюється майже 7629 млн. кВт год. на рік (рис. 4). Варто зазначити, що мала гідроенергетика є технологічно освоєним способом виробництва електроенергії, що має досить гарантований поновлюваний енергоресурс та найменшу собівартість виробництва електроенергії серед традиційних паливних і більшості нетрадиційних технологій її виробництва.

Таблиця 4
Гідроенергетичний потенціал малих рік у Карпатському регіоні

Області	Потенціал малих рік, млн. кВт. год./рік		
	Загальний потенціал	Технічний потенціал	Доцільно-економічний потенціал
Львівська	1814	1197	544
Закарпатська	4532	2991	1357
Івано-Франківська	399	263	120
Чернівецька	884	583	263
Карпатський регіон	7629	5034	2284
Україна	12501	8252	3747

Джерело: Складено автором на основі [8]

Як бачимо, гідроенергетичні ресурси Закарпаття є найбільшими в Україні на одиницю площі водозабору. Із 12,5 млрд. кВт. год. потенційної гідроенергії річкового стоку України на долю Закарпаття припадає 4,5 млрд. кВт. год., тобто чверть, при тому, що площа Закарпаття складає лише 2,1% від площі України. З них 2,9 млрд. кВт. год. технічно доцільний гідропотенціал для виробництва електроенергії. Варто відзначити, що на сьогодні виробництво електроенергії в області зосереджено на чотирьох гідроелектростанціях: Теремле-Рікській ГЕС (потужністю 27,0 МВт); Оноківській ГЕС (2,65 МВт); Ужгородській ГЕС (1,9 МВт) та Білинській ГЕС (0,63 МВт). З метою збільшення виробництва електроенергії запропонований проект будівництва Теремлянської ГАЕС потужністю 300 МВт. Проект передбачає спорудження додаткового водосховища на р. Вільшанка та додаткових водяних тунелів. Зокрема, річне виробництво електроенергії оцінюється у 400 млн. кВт., а вартість проекту складає майже 190 млн. у. о. Достатньо вагому частку в потенціалі гідроресурсів Карпатського регіону має Львівська область. На сьогодні у Львівській області діє Явірська мала ГЕС на р. Стрий, яка введена в експлуатацію ще у 2007 році, її потужність 450 кВт/год., а обсяг реалізованої продукції за 2010 рік склав 2,0 млн. грн., що у натуральних показниках майже 2,4 млн. кВт. Доцільно вказати, що існує також програма будівництва малих ГЕС на річках Стрий та Опір у Сколівському районі, яка передбачає будівництво 14 станцій загальною потужністю 20,5 МВт.

Однак, незважаючи на позитиви від малої гідроенергетики, існують також і недоліки, тобто затоплення водосховищами значних територій родючих земель в регіоні, а це, в свою чергу, може

привести до екологічної катастрофи та руйнації гірської екосистеми. Адже велика територія землі Карпатського регіону має туристично-рекреаційне значення.

Стосовно проектів з освоєння вітру, то сьогодні застосування вітроустановок для виробництва електроенергії в промислових масштабах найбільш доцільно розвивати в районі Карпат, де середньорічна швидкість вітру > 5 м/с. Зокрема, достатньо інтенсивно продовжується розвиток даних джерел енергії у Львівській області, де загальна величина потужності ВЕС оцінюється на рівні 500 МВт. Зокрема, варто вказати, що у Львівській області триває робота над проектами п'яти вітроелектростанцій (ВЕС): ВЕС «Старий Самбір-1» – 12,5 МВт; ВЕС «Старий Самбір-2» – 25,0 МВт; Сколівська ВЕС – 37,5 МВт; Миколаївська ВЕС – до 30 МВт; Дрогобицька ВЕС – 23 МВт. Для вітроелектростанцій Закарпатської області перспективна площа на горі Гимба (1180м), що розташована в 6 км від села Пилипець. Середньорічна швидкість вітру за даними місцевої Міжгірської гідрометеослужби складає понад 7,5 м/сек. Хороші метеорологічні умови також на площі гір Яворник та Менчул.

Доцільно зазначити, що перевагами такого виду енергетики є екологічно чистий спосіб вироблення енергії. Вона не забруднює атмосферу, не споживає палива і не спричиняє теплового забруднення довкілля. Водночас, існують і деякі недоліки вітрової енергетики, зокрема, вітрові електростанції створюють шум високої частоти, що заважає населеним пунктам, які близько розташовані біля них. Тому вони потребують для свого розміщення великих незайнятих земельних ділянок. Однак, незважаючи на це, є ще один негатив впливу вітрової енергетики – оскільки генератори великих вітрогенераторів обертаються зі швидкістю 30 обертів за секунду, що близько до частоти синхронізації телебачення вони перешкоджатимуть прийому передач на відстані до 1,6 км [6].

Окрім цього, на сьогодні достатньо перспективною для використання у промисловості є геотермальна енергія, яка акумульована в перших десятих кілометрах Земної кори. За оцінкою вчених її загальний потенціал в Україні оцінюється величиною 438 10 кВт год. на рік, що еквівалентно запасам палива в обсязі 50х10⁶ т у.п. [9]. З усіх видів геотермальної енергії мають найкращі економічні показники гідрогеотермальні ресурси, тобто термальні води, пароводяні суміші і природна пара.

Варто зазначити, що перспективними для застосування у промислових масштабах є ресурси нагрітих підземних вод, що виводяться з нафтою і газом, діючими свердловинами нафтогазових родовищ. Нині найпоширенішим і придатним для технічного використання джерелом геотермальної енергії у Карпатському регіоні є геотермальні води, розташовані у Закарпатській області, тепловий потенціал яких оцінюється у 490 МВт. Зокрема, з цікавою пропозицією виступив Інститут технічної теплофізики спільно з датською фірмою «HOUE & OLSEN» щодо реалізації проектів теплозабезпечення виробничих об'єктів на основі використання термальних вод Закарпаття. За їх оцінкою ресурси термальних вод в даній області найбільш придатні для практичного застосування, зокрема, вони зосереджені на семи родовищах: Берегівському, Косинському, Тереблянському, Велятинському, Великопаладському, Великобактянському та Ужгородському. Їх річний енергетичний потенціал становить близько 850 тис. тонн умовного палива [4]. Хоча слід вказати, що дані пропозиції не знайшли практичного застосування у області.

Необхідно також зазначити, що основними перевагами при використанні геотермальної енергії є те, що даний вид енергії отримують від джерел тепла з великими температурами, тому вона має декілька особливостей: температура теплоносія значно менша за температуру при спалюванні палива. Отже, найкращий спосіб використання геотермальної енергії – комбінований (виготовлення електроенергії та обігрів). До недоліків можна віднести: достатньо низьку термодинамічну якість; необхідність використання тепла біля місця видобування; вартість спорудження свердловин виростає зі збільшенням глибини [1].

Висновки з даного дослідження. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що використання нетрадиційних енергетичних ресурсів (енергії сонця, вітру, води, біомаси тощо), на відміну від викопних палив (сланці, вугілля тощо) не обмежені геологічно накопиченими запасами. Це означає, що їх використання та споживання в промисловості не призведе до неминучого вичерпання даних запасів. Доречно також вказати, що вагомим аргументом є те, що при використанні нетрадиційних енергетичних ресурсів для отримання енергії, кошти, що раніше сплачувалися за придбання природного газу і які поповнювали бюджети країн-експортерів, залишатимуться у регіонах України. Таким чином, впровадження біоенергетичних технологій в промисловості Карпатського регіону дасть можливість:

- створити додаткові робочі місця на заводах по випуску енергетичного обладнання на біомасу;
- досягнути світового рівня ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів на виробництві;
- зменшити обсяги імпорту паливно-енергетичних ресурсів;
- підвищити конкурентоспроможність товарів регіону унаслідок зменшення частки енергії в собівартості продукції;
- зменшити енергоємність внутрішнього валового продукту, тобто виведенням з експлуатації енергоємних та низькорентабельних виробництв;

- зменшити обсяги шкідливих викидів у навколишнє середовище у зв'язку з технологічним переоснащенням виробництв;
- відстрочити терміни вичерпання вітчизняних не відновлюваних енергоносіїв;
- оновлювати основні виробничі фонди на підприємствах регіону та впроваджувати нові технології шляхом економії коштів на імпорті енергоносіїв тощо.

Література

1. Альтернативні палива та інші нетрадиційні джерела енергії : монографія / О. Адаменко, В. Височанський, В. Лютко, М. Михайлів – Івано-Франківськ : ІМЕ, 2001. – 432 с.
2. Державне агентство з енергозбереження та енергоефективності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.naer.gov.ua>.
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/signal/kr06145.
4. Енергозбереження на Закарпатті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.carpathia.gov.ua/ua/488.htm>.
5. Концепція «неатомного» шляху розвитку енергетики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ch20.org/ukr/nncconcept_ukr.pdf.
6. Михайлів М.І. Перешкоди розвитку поновлюваних та нетрадиційних джерел енергії в Карпатському регіоні та шляхи їх подолання / М.І. Михайлів, Б.М. Лижичка // Нетрадиц. і понов. джерела енергії як альтернативні первинним джерелам енергії в регіоні: Матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 19-20 червня 2003 р. – Львів, 2003. – С. 16-17.
7. Рожко А.О. Перспективи використання відновлювальних джерел енергії в Україні / А.О. Рожко // Енергосбережение. – 2007. – № 2. – С. 25-28.
8. Сайт ПАТ «Укргідроенерго» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uge.gov.ua.
9. Сердюк Т.В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості : монографія / Т.В. Сердюк. – Вінниця : Універсум-Вінниця, 2005. – 153 с.
10. Технічний звіт з оцінки відновлюваної енергетики в Україні в рамках стратегії екологічного аналізу програми USELF, компанія Black & Veatch, вересень 2011 рік. – с. 28.

УДК 338.432:631.37

**Власенко І.В.,
к. е. н., доцент
Вінницький національний аграрний університет**

РИНКОВІ УМОВИ АГРАРНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Стратегічною метою сучасної соціальної політики в Україні є підвищення якості життя населення. Це означає, що соціальний напрям сьогодні є одним з основних. Проведене реформування колгоспів, радгоспів і колективних сільськогосподарських підприємств у господарські формування ринкового спрямування дало змогу збільшити виробництво сільськогосподарської продукції. З року в рік зростає виробництво валової продукції сільського господарства. У 2011р виробництво валової продукції сільського господарства України в усіх категоріях господарств зросло на 17,5%, і склало 118,1 мільярдів. Але найгострішими проблемами сільських територій України є відсутність мотивації до праці, бідність, трудова міграція, безробіття, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл. Тривала депопуляція та міграційний відтік населення із сільської місцевості призводять до обезлюднення сіл, а з часом і до повного відмирання частини з них, унаслідок чого оголюються сільські території, втрачається суспільний контроль за їх розвитком. Нині демографічно-поселенська криза на селі вразила більше третини адміністративних районів України.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Сучасний стан реформування аграрно-промислового комплексу та виникнення територій, що претендують на статус депресивних досліджувалось багатьма вченими. Серед них можна виділити: С.Квашу, М.Безуглого, М.Присяжнюка, Н.Живолупа, Є.Мішеніна, Р.Косодія, Р.Андрушка [1-6]. Питання ідентифікації регіонів і визначення серед них депресивних розглядаються в роботах Б.Бутса, С.Дробишевського, О.Кочеткової, А.Новікової [7-8].

Разом з тим, до теперішнього часу демографічні та міграційні проблеми так і залишаються